

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Чжан Чі

«Типологія виконавських стилів у творчості для саксофона»

представленого на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, галузь знань 02 Культура і мистецтво.

Рецензована наукова праця Чжан Чі приваблює підходом до вивчення актуальних явищ сучасного мистецького буття, які торкаються перетину академічної та джазової музичних традицій в царині саксофонового виконавства, наукове усвідомлення яких є вкрай актуальними для музичної науки сьогодення. Дисертація, що присвячена проблемі типологізації виконавських стилів у творчості для саксофона в мистецтві XX – XXI століть, представляє собою вагомий внесок в теорію виконавської інтерпретації, сягаючи концептів «виконавський стиль» та «виконавський звукообраз» (с. 24), вказуючи на зв'язок з актуальною галуззю музикознавства – інтерпретологією.

Здобувач виокремлює аспекти, які з одного боку висвітлюють взаємодію вказаних напрямків у музичній культурі, а з іншого, убезпечують наукове підґрунтя щодо одного з найзатребуваніших у виконавській практиці явища – саксофонового виконавства, яке залучене в контекст різноманітних музичних стилів. Закономірною постає мета дослідження – «розробка типології виконавських стилів у творчості для саксофона XX-XXI ст.» (с. 21).

Вкажемо на значущі критерії, які обумовлюють актуальність теми рецензованої праці Чжан Чі:

- обрана царина дослідження та постановка проблеми є свідченням авторської наукової зрілості, оскільки усвідомлення процесів саксофонового мистецтва в академічному та джазовому напрямках не поставало як проблема *синтезу*;
- скерованість рецензованої праці Чжан Чі на віднайдення універсального алгоритму аналізу особливостей саксофонового виконавства в академічній і джазовій музиці є нагальною потребою виконавського музикознавства;
- джазологія, не дивлячись на активний розвиток останнім часом, є «благодатним ґрунтом» для розробки таких музикознавчих категорій, як стиль, жанр, виконавська інтерпретація, виконавський стиль тощо;

- введення в науковий обіг та апробація здобувачем таких понять як «виконавський стиль» та «стиль імпровізації» (с.107) є значущим внеском у музичну науку.

Методологія дослідження, зокрема комунікативно-інтерпретативний, системний і стильовий підходи, обрані обґрунтовано і сприяють глибокому розумінню типології виконавських стилів; також відмітимо залучення для проведення дослідження рецензованої праці методологічних розвідок викладачів-науковців ХНУМ імені І.П.Котляревського, кафедри інтерпретології та аналізу музики. Наголосимо також на фундаментальній теоретичній базі дослідження, яка широко охоплює різні наукові виміри, включаючи інтерпретологію та теорію стилю, а також підкреслимо залучення значної бази іншомовних джерел.

Використання аналізу виконавської поезики через призму концепцій «виконавського часопростору» і виконавської інтерпретології є особливо цікавим. Так, у підрозділі 1.1. «Теоретико-методологічні аспекти дослідження саксофона: інструментознавство–джазологія–інтерпретологія» здобувач виокремлює феномен виконавської поезики через усвідомлення системи специфічних виконавських прийомів гри на саксофоні, які в сучасній музичній практиці можуть бути застосовані як у царині академічної музики, так і у джазовій творчості. Чжан Чі послідовно аналізує такі явища, як використання альтіссімо-регістру, різноманітних прийомів гри (фрулато, вібрато, гліссандо, тремоло, мультифоніка, біфонія), характерних для сучасної музичної естетики мікрохроматики, голосової фонації; аналізує «внутрішні ресурси саксофона» (с. 37), що дозволяють отримувати більшість специфічних прийомів гри нетипового звуковидобування задля урізноманітнення тембрових і технічних можливостей саксофона, які увиразнюють тенденції музичної мови XX-XXI століть.

У продовження дослідження теми виконавської поезики зупинимося на теоретичному «осерді» рецензованої праці – увиразненні теоретичних комплексів *виконавського стилю* та *стилю імпровізації*. Спираючись на дослідження Ю. Ніколаєвської, автор рецензованого дослідження (підрозділ 1.1. «Теоретико-методологічні аспекти дослідження саксофона: інструментознавство–джазологія–інтерпретологія») пропонує наступне визначення виконавського стилю: «інтонаційно-мовленнєва структура, що увиразнює в звучному тексті духовно/інтелектуально/емоційні риси особистості» (с. 106). Вербалізація специфіки виконавського стилю у проекції на обрану царину дослідження допомагає виокремити авторське визначення *стилю імпровізації* через функціонування чотирьох вимірів: феноменологічного, прагматичного, творчо-особистісного та комунікативного, а також визначити структуру виконавського

стилю через наступні параметри: світогляд, тип особистості, тип мислення, звукообраз інструменту та виконавський синтаксис.

Однією з точок перетину двох традицій музикування (академічного і джазового) автор рецензованого дослідження віднайшов через феномен імпровізації, з одного боку апелюючи до барокової традиції, з іншого – інтерпретуючи її як рефлексію на стандарт. Влучною тут є надана Чжан Чі класифікація типів імпровізування, а саме – імпровізація за моделлю, спонтанна імпровізація, вільна та ідіоматична імпровізація, а також наукова рефлексія щодо визначень меж понять «композиція» та «імпровізація» і значенню виконавської інтерпретації як складової у створенні твору. Цікавим фактом підтвердження генетичного зв'язку через бароко є звернення автора рецензованого дослідження до транскрипцій віолончельних сюїт Й. С. Баха, створених Т. Кінастоном для баритон-саксофона, в яких акустичні можливості саксофона дозволяють відтворювати таке специфічне звучання, яке «точно відображає тембральне забарвлення струнних інструментів» (с.82).

Одним з сильних аспектів дисертації є широкий обсяг проаналізованого матеріалу дослідження, який включає знакові твори для саксофона та творчість видатних саксофоністів як у джазовій, так і у академічній сферах (від К. Дебюссі до О. Щетинського та від Ч. Паркера до Ж. М. Лондекса). Так, у підрозділі 1.2. «Виконавський звукообраз творів для саксофона» здобувачем послідовно та ґрунтовно було проаналізовано твори для саксофону композиторів П.-М. Дюбуа, П. Крестона, Е. Денісова. Автор контекстуально звертається також до творчості інших композиторів (Л. Самоедової, О. Щетинського, Г. Гаврилець, С. Пілютикова та інших), щоб надати повноту аналізу виконавських стилів та апробувати власний алгоритм аналізу виконавського стилю. У розділі 2 «Джазове музикування на саксофоні: від виконавської ініціативи до виконавського стилю» цей алгоритм було апробовано автором рецензованого дослідження на типологізації виконавських стилів джазових саксофоністів (Ч. Паркер, Л. Янг, Я. Лестер, Дж. Колтрейн, Г. Вашингтон молодший) в аналітичних розвідках щодо особливостей виконавської поетики цих митців на прикладі знакових творів.

Підсумовуючи, зазначимо, що дисертація представляє важливий внесок у вивчення виконавських стилів гри на саксофоні, а обрані методи та концепції допомагають розширити розуміння взаємодії академічної та джазової музичної культури та уточнити фундаментальні підвалини теорії виконавської інтерпретації через застосування концептів виконавський стиль, стиль імпровізації та виконавська поетика.

Серед зауважень і побажань виокремимо наступні:

- важливе для осмислення концепції роботи поняття стиль імпровізації та схема структури виконавського стилю надається автором у Висновках до розділу 1, вважаємо за доцільне перенести ці елементи в основний текст розділу, а у висновках представити їх на рівні узагальнюючо-підсумовуючому;
- підрозділ 2.1., який автор присвячує віднайденню типологічних параметрів стилів багатьох джазових музикантів, здебільшого є описовим і не завжди виходить на рівень узагальнень щодо стилю.

При ознайомленні з текстом дисертаційного дослідження Чжан Чі у рецензента виникло наступне запитання:

1) автор звертається до творчості як композиторів академічного спрямування, так і до знакових постатей джазового саксофонового мистецтва. Чи вбачаєте Ви суттєву різницю між *складовими* виконавського стилю джазових та академічних виконавців-саксофоністів? Чи є відмінності при застосуванні запропонованої методики аналізу виконавської поетики академічних і джазових творів?

Підсумовуючи, можемо констатувати, що озвучені зауваження і запитання не впливають на позитивну оцінку рецензованої роботи. Представлене дисертаційне дослідження на тему: «Типологія виконавських стилів у творчості для саксофона» є самостійним, завершеним й оригінальним. Його зміст та структура, заявлена актуальність теми, наукова новизна, теоретико-практичне значення, а також результати, викладені у Висновках, є підставою для визнання праці такою, що відповідає чинним вимогам пп. 6–8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 та наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Автор дисертації Чжан Чі заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, завідувач кафедри духових та ударних
інструментів Харківського національного університету мистецтв
імені І.П. Котляревського

О.П. Овчар